

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

ELSŐ RÉSZE

- 125 Ím az szanktuáriomba alkottak,
Teteiglen baronából felróttak,
Egy nagy töltést vitézők csináltak,
Az tetején töltött kasok állának.
- 130 Nagy szép álgúk arról délre szolgálnak,
Napkeletre és északra szolgálnak.
Egy emölcsős kapu mellette annak,
Kin az kilső várba ki s be ott járnak.
- 135 Az kaputúl fogva szegletig vala,
Az megmondott egyenös kőfal vala,
Az fokiglan belől mind töltés vala,
Azzal egyaránt egy nagy töltésdomb vala.
- 140 Nám, azon es töltött kasok valának,
Tetejébe egy palánkot fonának,
Belső várba hegyről bé ne lássanak,
Napkeletre álgúk ormat szolgálnak.
- De az Sándor bátyátúl szegletig
Az fal kívöl egy nagy árok mindvégig,
Onnat egy egyenös fal nagy kapuig,
Közepötte egy tornyocska ott nyukszik.
- 145 Vég az épüléséről belső várnak,
Már halljátok mondom az külső várnak,
Északról vagyon Sándor bátyájának
Egy egyenös fal, által rakott kőfalnak,
- 150 Söt árokját bérekesztötte vala,
Falon, árok kívöl, az kilső várba,
Kit Csabi bátyájának hívnak vala,
Mert mikor Csabi István bírja vala,
- 155 Két részre ott szakasztani akarta,
Az egy várból, hogy kettőt alkottatna,
Mel bátyánál el-kiméggyen északra
Egy szeglet, ki palota kilső kőfala.

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Belső és külső vár

A szakasz fő témája

A Belső vár védelmi rendszereinek és tűzérési állásainak befejező leírása, a keleti belátás elleni védekezés, valamint a Külső várba való átmenet és a Csabi-bástya építéstörténetének bemutatása.

Mi történik ebben a blokkban?

* **125–132. sor:** A vitézek a templomszentélyből (szanktuáriumból) kialakított bástyát fagerendákból (boronákból) épített szerkezettel egészen a tetejéig megerősítették, és egy hatalmas földtöltést emeltek benne. A tetejére földdel megrakott védőkosarakat (kasokat) állítottak. Erről a pontról a szép, nagy ágyúk három irányba is tudnak tüzelni: délre, keletre és északra. Közvetlenül mellette található egy felvonóhidas ("emölcsős") kapu, amelyen keresztül a katonák a Külső és Belső vár között közlekednek.

* **133–144. sor:** A kaputól a vár szegletéig az a bizonyos egyenes kőfal húzódik, amely mögött végig egy nagy, magas védőtöltés és egy mesterséges domb található. A tetejére szintén kasokat raktak, és egy magas palánkfalat fontak. Ez a palánk azért életfontosságú, mert megakadályozza, hogy az ellenség a szemközti Almagyar-hegyről belásson a Belső vár udvarára. Az itt elhelyezett ágyúk közvetlenül a hegycsúcsot ("ormat") és a keleti irányt fedezik. A Sándor-bástyától a szegletig a falon kívül egy mély árok húzódik, onnan pedig egy egyenes fal vezet a nagy kapuig, aminek a közepén egy kisebb figyelőtorony ("tornyocska") áll.

* **145–156. sor:** Tinódi lezárja a Belső vár épületeinek bemutatását, és rátér a Külső vár ismertetésére. Északi irányban, a Sándor-bástyától indul egy egyenes kőfal. A falon túl, a belső várarkot rekesztették be, így jött létre a Külső vár területén az a védmű, amelyet Csabi-bástyának neveznek. Nevét Csabi István korábbi egri tiszttartóról kapta, aki annak idején úgy akarta kettészakasztani az erődítményt, hogy az egyetlen nagy várból két önállóan is védhető egység jöjjön létre. Ennél a bástyánál északi irányba kiugrik egy szeglet, amely a palota külső kőfalát alkotja.

5. RÉSZ
(125–156. sor)

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- * **Baronából felróttak:** Gerendákból, vastag fatörzsekből (boronafal technikával) keresztbe fektetve felépítettek.
- * **Emölcsős kapu:** Emelőkaros, felvonóhidas kapu.
- * **Kilső, kilsőbe:** Külső, külsőbe.
- * **Fokiglan:** A fal fokáig, a védvonal végéig.
- * **Egyaránt:** Ugyanolyan magasságban, egy szintben.
- * **Bé ne lássanak:** Be ne láthassanak az ellenséges tüzérek vagy megfigyelők.
- * **Ormat szolgálnak:** A hegycsúcs irányába néznek, a szemközti magaslatot lövik (az ágyúk).
- * **Nyukszik:** Nyugszik, elhelyezkedik, áll (épület).
- * **Bíri vala:** Bírta, kezelte, kapitányként vagy tisztartóként vezette.

Érdekességek

- * **Álcázás a XVI. században:** A hegyről való belátás megakadályozására emelt fa- és sánckerítés (138-139. sor) afféle korabeli "belátásgátló paravánként" működött. Nem a golyókat kellett megfognia, hanem a török tüzérek elöl kellett elrejtenie a Belső várban mozgó katonákat és tiszteket, hogy az Almagyar-hegyről ne tudják őket célzott lövésekkel lefejezni.
- * **A "barokk" helyesírás:** Tinódi váltakozva használja a "kilső" és "külső" alakokat, ami remek példa a korabeli magyar nyelvjárások élő hangzására és a rímekhez igazított magánhangzó-változásokra.

Történelmi háttér

A szakaszban említett Csabi István 1543 és 1548 között volt Eger várnagya, közvetlenül Dobó István kinevezése előtt. Az ő nevéhez fűződik a Külső és Belső várat elválasztó zóna modernizálása és a Csabi-bástya kiépítése. Ez a kettős várrendszer a korszak legfejlettebb hadmérnöki elvét követte: ha a törökök hatalmas túlereje áttörte is a Külső vár gyengébb palánkfalait, a védők még mindig visszavonulhattak a felvonóhidas ("emölcsős") kapun át a sokkal erősebb, kőből épült Belső várba, hogy ott folytassák az ellenállást.

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Kérdések

1. Történelem:

Ki volt Csabi István, milyen katonai-védelmi koncepció vezérelte őt a róla elnevezett bástya megépítésekor, és hogyan biztosították a védők a belső és külső vár közötti biztonságos átjárást?

2. Irodalom:

Hogyan jelenik meg a szövegben a katonai funkcionalitás és a költői leírás egyensúlya, és miért használ Tinódi olyan precíz térbeli határozókat, mint az "ormat szolgálnak" vagy a "fal kívül egy nagy árok"?

3. Kreativitás:

Képzeld el a pillanatot, amikor az egri vitézek nehéz boronafákat és földes zsákokat cipelve, rohammunkában magasítják a Belső vár palánkját, mert látják, hogy a törökök már megkezdték a szemközti hegy megszállását. Írd le 3 mondatban a falakon uralkodó feszült hangulatot!

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Minta Válaszok:

1. Történelem:

Csabi István Eger korábbi várnagya volt, akit az a stratégiai koncepció vezérelt, hogy az egyetlen hatalmas várat két különálló, egymástól függetlenül is védhető részre (Külső és Belső várra) szakítsa ketté. A két várrész közötti biztonságos és ellenőrzött átjárást a templomszentélyből átalakított bástya mellett elhelyezett, szükség esetén gyorsan felvonható emölcsős (felvonóhidas) kapu biztosította.

2. Irodalom:

A katonai funkcionalitás és a költői leírás egyensúlyát az adja, hogy a pontos hadmérnöki adatok (gerendákból felrótt töltések, mély árok, bástyák) a krónikás ének ritmusába és rímeibe simulnak. Az olyan precíz kifejezések, mint az "ormat szolgálnak" vagy a "fal kívül egy nagy árok", vizuálisan is láthatóvá teszik a vár védelmi pontjait, és világossá teszik a hallgatóság számára, hogy melyik védmű pontosan melyik ellenséges hadmozdulat elhárítására szolgált.

3. Kreativitás:

A hajnali ködben a vitézek rekedt kiáltásokkal és feszülő izmokkal emelték helyükre a súlyos, frissen faragott boronákat. Minden tekintet a szemközti Almagyar-hegyre szegeződött, ahol a felkelő nap fényében már tisztán látszottak a török megfigyelők lassan gyülekező sziluettjei. A katonák eszeveszett tempóban döngölték a földet a sánckasokba, tudva, hogy minden egyes hüvelyknyi magasítás az életet jelentheti a hegyről érkező halálos golyózáporral szemben.